

A sumer–magyarológia bírálata

Hegedűs József: *Hiedelem és valóság. Külföldi és hazai nézetek a magyar nyelv rokonságáról*. Budapest, 2003

Honti László: Mítoszok a magyar nyelv eredete körül. In: *Nyelvtudományi Közlemények* 101, 2004. 137–151. <http://www.nytud.hu/nyk/101/index.html>

Honti László: Anyanyelvünk őstörténete – nemzeti tudatunk. *Folia Uralica Debreceniensia* 13, 2006. 167–175. <http://mek.oszk.hu/04400/04434/index.phtml>

Komoróczy Géza: *Sumer és magyar?* Budapest, 1976

Rédei Károly: *Őstörténetünk kérdései*. Budapest, 1998, 2003 <http://finnugor.elte.hu/fgralap/mnyfalanyagok/dilettansajanlottirodalom.htm> (részletek a műből)

Fodor István: A hun–magyar rokonság elmélete

A belső-ázsiai eredetű hunok nyugat felé vándoroltak, a Krisztus születése körüli időben a földrajzi értelemben vett Európa keleti határának közelében éltek már egyes csoportjaik, az Aral–Kaszpi vidékén, később pedig az Alsó–Volga–Kubán–Azovi-tenger térségében. Közép-Európa keleti határvidékére a 4. század utolsó harmadában érkeztek. 376-ban a Dnyeszter mellett döntő vereséget mértek a germán vizigótokra. A Kárpát-medencébe a 420-as években tették át székhelyüket, mégpedig annak délkeleti részébe, valószínűleg a Tisza–Maros–Temes vidékére. Legnagyobb uralkodójuk Attila nagykirály volt, aki 445 és 453 között viselte e címet. Számos nagy hadjáratot vezetett a római birodalom két része ellen. Halála után azonban, 454-ben germán alattvalói (a szkírek, gepidák s más népelemek) felláztak hun uraik ellen, s a Belgrádtól nem messze lévő, Nedao nevű folyónál döntő vereséget mértek rájuk. A hunok keletre menekültek, hatalmas birodalmuk népessége szétszóródott.

Az első magyar lovascsapatok minden bizonnyal 862-ben vonultak át a Duna–Tisza völgyén, amikor itt már híre-hamva sem volt a híres Attila népének. De nem találkozhatott e két nép korábban, keleten sem: a hunok jóval délebbre vertek tanyát az Európa s Ázsia határvidékén elterülő sztyeppéken, mint a mi őseink. Sem a történeti, sem a régészeti adatok nem valószínűsítik tehát, hogy e két népesség valaha, akár rövid ideig is, együtt élt volna s köztük bármiféle rokonság alakulhatott volna ki.

A középkorban mégis széles körben elterjedt az a felfogás, hogy a hunok és magyarok rokonok, sőt ugyanaz a nép. E felfogás első megnyilvánulása a 11. században érhető tetten a történeti forrásokban.

András királyunk (1046–1060) már idejekorán, 1057-ben megkoronáztatta fiát, a még gyermek Salamont, hogy ezzel is megnehezítse Béla herceg trónra kerülését. Halála után azonban mégis Béla szerezte meg a trónt. András

özvegye, Anasztázia – a kijevi nagyfejedelem, Bölcs Jaroszláv lánya – nyugatra menekült, s IV. Henrik német király segítségét kérte. 1063-ban Henrik akcióba is lépett: erős sereggel kísérte vissza az országba Salamont és híveit, majd Székesfehérváron újból megkoronáztatta a gyermek uralkodót. (Ekkor azonban Béla már nem élt: az összeomlott dömösi trónszék temette maga alá.) Anasztázia a királyi kincstárból gazdagon megajándékozta a német előkelőket. Néhány évvel később, 1071-ben, Lambert hersfeldi szerzetes arról írt, hogy a magyar királyné a német sereg vezérének, Nordheimi Ottónak ajándékozta Attila hun király kardját, amely számos szerencsétlenséget okozott német földön, s ezt a fegyvert a magyarok Attila kora óta kincstárjukban őrizték. (Ez a fegyver, az egykori német-római koronázási kard ma is megvan, a bécsi Kunsthistorisches Museumban őrzik, csak hogy nem kard, hanem íves pengéjű szablya, amely kijevi vagy magyar fejedelmi műhelyben készülhetett.) Ebből a mesés történetből arra következtethetnénk, hogy a magyar uralkodói családban élt az Attilától való származás emléke, s talán az egész magyarságnak is lehetett hun származástudata.

1200 körül írott gesztájában Anonymus szintén Attilától származtatja a magyar uralkodódinasztiát. A magyarságot általában azonban nem. Csupán a székelekről jegyzi meg, hogy Attila népe voltak. A nyugati iskolázottságú magyar krónikás művével nyilvánvalóan az Árpádok jogosultságát kívánta igazolni Pannónia földjére, s egyúttal méltó ősapát is talált az Árpádok számára. A székeleket minden bizonnyal azért igyekezett Attilával összefüggésbe hozni, hogy Attila és Árpád népe közt is valamiféle kapcsolatot teremtsen.

A következő jeles gesztáíró, Kézai Simon, 1282–1295 között írt krónikájában már módszeresen felépített „hun történetet” találunk. Kézai szerint a hunok és magyarok azonosak, az Árpád-féle honfoglalás tulajdonképpen a hunok „második bejövetele”. A krónikaíró művében megadja a magyar társadalom tagozódásának magyarozatát is. (Tudniillik ekkoriban alakult ki Magyarországon az egységes nemesi és jobbágyi réteg.) Előadása szerint a honfoglalás idején azok a hunok, akik a hadba hívó jelre (a véres kardra) egybegyűltek s vitézül megállták helyüket a csatamezőn, alkották később a kiváltságos nemességet, azok pedig, akik megbújtak vagy gyáván megfutottak, ugyanúgy a jogfosztott jobbágyi rétegbe kerültek, mint a harcban legyőzött helyi népesség.

A forráskritika egyértelmű megállapítása szerint a „hun történet” a nyugati irodalmi hagyományokból vette eredetét, s onnan plántálódott át magyar földre. Ugyanúgy nincs tehát köze az állítólagos magyar „hun hagyományhoz”, mint az Attila kardjáról szóló nyugati legendának. A magyaroknak a hunokkal (s a szkítákkal) való azonosítása alapvetően azon az európai szemléleten alapult, hogy minden, keletről jövő nép szkíta, hun vagy avar, akiket Isten küldött a bűnös európaiak megbüntetésére. A hunokkal kapcsolatban ezt erősíthet-

te a magyarok nyugaton elterjedt *Hungarus* neve is, amelynek első szótagja megegyezik a hun népnévvel. Jóllehet ez nem a hunok, hanem a bolgár-török *onogurok* nevével áll összefüggésben, akikkel őseink valóban hosszú ideig éltek szoros szomszédságban keleten. Ugyanez mondható el a magyar eredetmondában (az ún. csodaszarvasmondában) szereplő Hunor nevééről is. Ez az eredetmonda-típus számos más keleti népnél is előfordul, Jordanes szerint a hunoknak is ilyen eredetmondájuk volt. Ez azonban szintén nem igazol rokonságot, hiszen az ilyen, totemisztikus eredetű mondák bizonyíthatóan éltek már a szkíta korban is, a Kr. e. 4. században.

Kézai története átkerült későbbi krónikáinkba, így széles körben ismertté vált. Különösen fontos, hogy a társadalmi rétegek kialakulását Werbőczy István is így indokolta híres *Hármaskönyvében*, amelyet minden magyar nemes ismert. Így vált a hun származáselmélet a nemesi történelemszemlélet alappillérvé. A középkorban Anonymus és Kézai krónikája ismeretlenül lapangott, a köztudatban Árpád helyét Attila foglalta el, s a hun-magyar azonosság iránt nem merültek fel kétségek. A két első, ránk maradt magyar krónikát csak a 18. században (1746-ban, illetve 1781-ben) nyomtatták ki.

Ugyancsak a 18. század végén kezd beigazolódni tudományos alapokon, hogy a magyar nyelv se nem rokontalan, se nem a hun rokona, hanem az ún. finnugor nyelvek családjába tartozik. A 19. század végén végleg eldőlt a nyelvi vita a finnugor és a török tábor között, az előbbieket teljes győzelmével. Ez egyben a hun-magyar azonosság teóriáját is lerombolta, bár sokakban – érzelmi okokból – ez makacsul tovább élt. Leginkább a székelyekben, ahol a néptanítók plántálták bele az újabb nemzedékekbe származásuk tévtanát a híres Csaba királyfiről. (Attila ilyen nevű utódjáról egyetlen korabeli forrás sem tud.)

Az első világháború és Trianon után Hóman Bálint, nyelvi adatokra építve pedig Gombocz Zoltán igyekszik újból életet lehelni e régi teóriába, úgy vélvén, hogy ezzel elősegítik a magyarság nemzeti öntudatát. Ma már ezt az elgondolást kizárólag az amatőr „őstörténészek” melengetik tovább, mit sem törődve a történeti forrásokkal, tényekkel, hetet-havat összehordva régészeti leletekről, állítólagos írott forrásokról, génvizsgálati eredményekről és eyebeokról.

Irodalom

Bóna István: Valóság és mitikus torzkép: Attila. *Rubikon*, IV. évf. 30. sz. (1993/6) 4–22.

Fodor István: *A bécsi szablya és a prágai kard*. Szeged, 2000

Gombocz Zoltán: A magyar őshaza és a nemzeti hagyomány. *Nyelvtudományi Közlemények* 45 (1917–1920), 46 (1923–1927).

Hóman Bálint: *A magyar hún-hagyomány és hún-monda*. Budapest, 1925. (Reprint: Máriabesnyő–Gödöllő, 2003)

Kordé Zoltán: Hun-magyar azonosság. In: Kristó Gyula (szerk.): *Korai magyar történelmi lexikon* (9–14. század). Budapest, 1994, 274–275.

Kristó Gyula: *Tanulmányok az Árpád-korról*. Budapest 1983, 313–329.

Róna-Tas András: Nyelvtörténet és őstörténet. In: Kincses Nagy Éva (szerk.): *Őstörténet és nemzeti tudat (1919–1931)*. (Magyar Őstörténeti Könyvtár, 1.) Szeged 1991, 65–71.

Szűcs Jenő: *Nemzet és történelem*. (Tanulmányok.) Budapest, 1974, 413–555.

Szűcs Jenő: *A magyar nemzeti tudat kialakulása*. (Magyar Őstörténeti Könyvtár, 3.) Szeged, 1992

Klima László: Finnugor nyelvrokonság

A finnugor nyelvrokonság tényeit időről időre összefoglalják és tudomány népszerűsítő kötetekben is közzéteszik a finnugor nyelvészet kutatói. Így az alapvető dolgokat itt nincs értelme összefoglalni, elég csak a könnyen elérhető művekre hivatkozni. Az alapvető tudnivalók egy rövid bekezdésben elférnek:

Nyelvrokonságot a nyelvek szerkezeti hasonlóságaira alapozva lehet feltételezni (a magyar nyelv finnugor jelenségeit lásd a szakirodalomban).

Különböző nyelvek hasonló hangalakú szavai általában nem jelentenek nyelvrokonságot.

A hasonló hangalakú szavak akkor utalhatnak nyelvrokonságra, ha eltéréseik rendszerbe foglalhatók, ún. szabályos hangmegfelelések állapíthatók meg közöttük. E szabályok létezését példák sorával kell bizonyítani (pl. a finn *k* hangnak szó elején, mély magánhangzó előtt a magyar megfelelője *h*: *koti*~*ház*, *kala*~*hal*, *kolme*~*három* stb.). Ha a rokonítani kívánt nyelvek ősi kultúrrétegbe tartozó szavai között szabályos hangmegfelelések állapíthatók meg, akkor érdemes e nyelvek szerkezetét is összehasonlítani.

A magyar nyelvben kb. 650 finnugor eredetű szó van. E szavak és továbbképzett alakjaik előfordulása a beszélt nyelvben kb. 80(!)%-os arányú.*

Irodalom

Bereczki Gábor: Az uráli nyelvcsalád. In: *Nyelvrokonaink*. Teleki László Alapítvány, Budapest, 2000. 193–198.

Csepregi Márta: Kérdések a nyelvrokonságról. In: *Finnugor kalauz*. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1998, 2001. 9–26.

* A nyelvrokonság nem okvetlenül jelent vérségi rokonságot. A mai magyarok genetikailag közelebb állnak a körülöttük élő népekhez, mint a finnekhez. Ugyanakkor az MTA Szegedi Biológiai Központjának Genetikai Intézete és Régészeti Intézetének közös kutatása kimutatta az uráli rokonság jegyeit a honfoglaláskori temetők gazdag sírjaiban talált csontokban. Lásd erről: <http://www.mult-kor.hu/cikk.php?id=16325>. *A szerk.*